

Willem Heemskerk

gesloten deuren

Art. 6 EVRM, art. 121 Gw, art. 4 RO en art. 27 Rv stellen alle de openbaarheid van terechtzittingen voorop, tenzij bij wet anders is bepaald. In een aantal bijzondere bepalingen is de behandeling met gesloten deuren de regel: art. 803 Rv (alle zaken van personen- en familierecht, inclusief – art. 818 lid 5 Rv – scheidingszaken), art. 1001 lid 4 Rv (vorderingen inzake jaarrekeningen of jaarverslagen) en art. 4 lid 1 Fw (de behandeling van een faillissementsaanvraag). In art. 27 lid 1 Rv zijn voor alle overige burgerlijke zaken vier limitatieve – aan art. 6 lid 1 EVRM ontleende – uitzonderingsgronden opgenomen: de rechter kan gehele of gedeeltelijke behandeling met gesloten deuren of slechts met toelating van bepaalde personen bevelen (a) in het belang van de openbare orde of de goede zeden, (b) in het belang van de veiligheid van de Staat, (c) indien de belangen van minderjarigen of de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer van partijen dit eisen, of (d) indien openbaarheid het belang van een goede rechtspleging ernstig zou schaden. Het artikel is opgenomen onder de algemene bepalingen en heeft derhalve gelding voor zowel de dagvaardings- als de verzoekschriftprocedure. In de parlementaire geschiedenis heeft de wetgever aangegeven dat de uitzonderingen algemeen zijn geformuleerd, zodat zij door de rechter in zeer uiteenlopende omstandigheden kunnen worden toegepast.¹ Daarbij heeft de wetgever de volgende voorbeelden gegeven.²

OPENBARE ORDE OF GOEDE ZEDEN

De openbare orde of goede zeden zouden er bijvoorbeeld in zaken van smaad of laster, afhankelijk van de aard van de beschuldigingen, aan in de weg kunnen staan dat getuigenverhoren in het openbaar plaatsvinden.

VEILIGHEID VAN DE STAAT

Voorstelbaar is dat de staatsveiligheid zich onder omstandigheden kan verzetten tegen een openbare behandeling van zaken betreffende aankopen van defensiematerieel, waarbij militaire gegevens een rol kunnen spelen, of ook als het gaat om kwesties waarbij een inlichtingendienst betrokken is.

MINDERJARIGEN/PERSOONLIJKE LEVENSSFEER

Volgens de wetgever zal in zaken betreffende minderjarigen behandeling met gesloten deuren al snel aangewezen kunnen zijn, omdat voor minderjarigen een verschijning ter terechtzitting een zeer belastende ervaring kan zijn. Wat de bescherming van de persoonlijke levenssfeer van partijen betreft, wordt gewezen op zaken waar (gevoelige) medische gegevens of gegevens betreffende de seksuele geaardheid een rol spelen, of financiële gegevens. Daarbij kan het ook gaan om vertrouwelijke bedrijfsgegevens van natuurlijke personen of rechtspersonen.³

GOEDE RECHTSPLEGING

De wetgever geeft zelf aan dat de vierde uitzonderingsgrond weinig concreet is omschreven. Er wordt naar voren gebracht dat er wellicht omstandigheden kunnen zijn waarin openbare behandeling van een wrakingsverzoek het belang van een goede rechtspleging ernstig schade zou kunnen doen, zoals in het geval van ernstige beschuldigingen tegen één of meer leden van de rechterlijke macht, welke zo weinig gesubstantieerd zijn dat daartegen niet op eenvoudige wijze verweer kan worden gevoerd. Voorts geeft de wetgever aan zich voor te kunnen stellen dat wanneer een partij een groot aantal wrakingsverzoeken achter elkaar doet, met als kennelijk doel om vooral aandacht te trekken voor een door haar in het

algemeen veronderstelde partijdigheid van de rechterlijke macht, daardoor ernstige schade kan worden toegebracht aan het belang van een goede rechtspleging. In een dergelijk geval zou niet-openbare behandeling van de verzoeken de voorkeur kunnen verdienen boven het buiten behandeling laten ingevolge art. 39 lid 4 Rv.⁴

SANCTIES

Art. 4 lid 1 RO bepaalt dat de zittingen – dus ook in burgerlijke zaken – op straffe van *nietigheid* in het openbaar plaatsvinden, tenzij de wet anders bepaalt. Lid 2 voorziet in de mogelijkheid van een gehele of gedeeltelijke behandeling met gesloten deuren in geval van gewichtige redenen, die in het proces-verbaal van de zitting moeten worden vermeld. Art. 4 RO is de gemoderniseerde⁵ opvolger van art. 20 RO (oud), dat een gelijke strekking kende. In strafzaken wordt aan die bepaling groot gewicht toegekend: bij herhaling heeft de Hoge Raad beslist dat het onderzoek ter terechtzitting en de naar aanleiding daarvan gewezen uitspraken aan nietigheid lijden, als de processen-verbaal van de terechtzitting niet de gewichtige redenen vermelden die de rechter ertoe hebben geleid de sluiting der deuren te bevelen.⁶ In burgerlijke zaken is mij van een nietigheidsbeslissing geen enkel (gepubliceerd) voorbeeld bekend, terwijl bovendien bedacht dient te worden dat van lang niet alle zittingen proces-verbaal hoeft te worden opgemaakt; een wellicht pragmatische oplossing is dan om de reden voor behandeling met gesloten deuren in de uitspraak op te nemen.⁷ Overigens wordt aangenomen dat een terechtzitting in het openbaar is gehouden als uit de gedingstukken niet blijkt dat de rechter de deuren daarvan heeft doen sluiten.⁸ Tot slot dient bedacht te worden dat niet-inachtneming van de verplichting van openbaarheid

met nietigheid wordt bedreigd, niet de omgekeerde situatie, dus dat zittingen die krachtens wettelijk voorschrift met gesloten deuren dienen te worden gehouden (toch) openbaar zijn.⁹

Art. 29 Sv en art. 2:353 lid 3 BW bevatten een verbod aan partijen om aan derden mededelingen te doen over het verhandelde op een terechtzitting met gesloten deuren of waarin slechts bepaalde personen zijn toegelaten en, indien de rechter aldus heeft bepaald, over andere gegevens uit de procedure, zoals processtukken, resp. over het verslag van de uitkomst van het onderzoek naar het beleid en de

gang van zaken van een rechtspersoon (enquête). Het verbod kan worden versterkt met een dwangsom;¹⁰ overtreding is bovendien een strafbaar feit in de zin van art. 272 Sr.

PROCESSUELE ASPECTEN

Art. 27 Rv regelt niet¹¹ wie kan verzoeken om behandeling met gesloten deuren of slechts met toelating van bepaalde personen. Naar analogie van art. 269 Sv kan worden aangenomen dat alle procespartijen daarom kunnen verzoeken, naast een ambtshalve bevoegdheid van de rechter. Nu evenmin een vorm of termijn is voorgeschreven, kan er van worden uit-

gegaan dat het verzoek ook informeel (mondeling) kan worden gedaan, bij gelegenheid van de betreffende zitting. Onduidelijk is of de beslissing van de rechter op een verzoek of diens ambtshalve beslissing appellabel resp. vatbaar voor beroep in cassatie is. Nu het nergens is uitgesloten zou ik menen dat beroep in beginsel openstaat;¹² daar staat echter tegenover dat bij het belang in beroep vraagtekens kunnen worden geplaatst, omdat niet goed denkbaar is dat gegrondbevinding van een klacht effect kan hebben op de einduitspraak die op de betreffende zitting is gevolgd.

●

NOTEN

¹ Kamerstukken II 1999/2000, 26 855, nr. 5, p. 29.

² Kamerstukken II 1999/2000, 26 855, nr. 5, p. 30.

³ Zie daarover nader de Memorie van Toelichting, Kamerstukken II 1999/2000, 26 855, nr. 3, p. 57 en 58.

⁴ Naar mijn mening is het voorbeeld en de daarop gegeven toelichting zeer 'gezocht'; het lijkt bijna vanzelf te spreken dat juist een openbare behandeling van wrakingsverzoeken of het geheel buiten behandeling laten daarvan bij evident misbruik de voorkeur verdient.

⁵ Kamerstukken II 1999/2000, 27 181, nr. 3, p. 41.

⁶ Zie HR 29 januari 1985, NJ 1985, 514 m.nt. ThWvV, rov. 4.3; HR 26 maart 1985, NJ 1985, 804 m.nt. ThWvV, rov. 5.1.2; HR 6 mei 1986, NJ 1987, 79, rov. 4.4; HR 23 september 1986, NJ 1987, 305, rov. 4.3; HR 25 november 1986, NJ 1987, 684, rov. 4.3; HR 12 februari 1991, NJ 1991, 479, rov. 4.3.

⁷ Zie bijv. Pres. Rb. Den Haag 23 december 1997, KG 1998, 42.

⁸ HR 31 maart 1989, NJ 1989, 509, rov. 3.2.

⁹ Aldus HR 24 juli 1928, NJ 1928, p. 1540 en HR 27 juni 1947, NJ 1947, 403.

¹⁰ Vgl. HR 18 mei 1979, NJ 1980, 213 m.nt. WHH.

¹¹ Evenmin als art. 8:62 Awb voor bestuursrechtelijke zaken.

¹² Anders – zonder toelichting – losbladige Burgerlijke Rechtsvordering (W.D.H. Asser), aant. 2 op art. 18 (oud).

(advertentie)

Gezocht: jurist met energie en ervaring

Senior bedrijfsjurist

Nuon Business levert, financiert en onderhoudt energieoplossingen op maat voor ondernemingen en grote nieuwbouwprojecten. Oolt sluit Nuon Business jaarlijks duizenden contracten af voor de levering van gas en elektriciteit.

Wij zijn op zoek naar een senior bedrijfsjurist die ons bij deze activiteiten adviseert, risico's analyseert, contracten opstelt en gerechtelijke procedures begeleidt. Iemand die volop energie heeft om mee te werken aan nieuwe ontwikkelingen. Naast de studie Nederlands recht heeft u 3 tot 7 jaar relevante werkervaring. Meer weten? Kijk op www.nuonjobs.nl of bel Elisabeth Loudon, 020-5973803.

Altijd **NUON**